

РЕЦЕНЗИЯ

От: доц. д-р Стела Константинова Ангова

УНСС, катедра „Медии и обществени комуникации“

Научна специалност „Организация и управление извън сферата на материалното производство“ (онлайн медии)

Относно: дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен „доктор“ по научна специалност в СУ 3.5. Обществени комуникации и информационни науки (Журналистика – Изграждане на имидж)

Автор на дисертационния труд: **Петя Анастасова Параловска**

Научен ръководител: **проф. дфн Милко Петров**

Тема на дисертационния труд: **„ОПЕРНОТО ИЗКУСТВО И НЕГОВИЯТ ИМИДЖ В КОНТЕКСТА НА ПОПУЛЯРНАТА КУЛТУРА“**

Основание за представяне на рецензията: Заповед РД 38-268/4.06.2019

1. Обща характеристика на представения дисертационен труд

Структура, обем. Дисертационният труд е с общ обем 240 страници, от които 197 са основен текст. Работата е структурирана по следния начин: увод, четири глави, заключение, приноси, библиография, девет приложения. Литературните източници са 133 на брой на кирилица и латиница. Също така са посочени видео и аудио ресурси, интернет публикации.

Актуалност на темата. Свидетели сме как новите комуникационни технологии разместват пластове и осъществяват взаимовръзки между немислими преди сфери. Наблюдава се и как въвеждането на новите технологии води до разместване на функциите и статута на старите медии.

В исторически план вече е имало пренареждане на медийни елементи: (1) трансформация на медийното съдържание – когато телевизията измества радиото като среда за повествование; (2) аудиторията се е променяла, например когато от мейнстрийм медия през 50-те години на ХХ в. комиксите се превръщат в нишова медия заради интересите на потребителите; (3) социалният статус на медиите се е променял,

например театърът от някога популярна форма на забавление се превръща в елитна такава. В труда на Петя Параловска виждаме поглед отново към социален статус – на операта, която е елитарно изкуство и в същото време става част от популярната култура. Авторът изследва полетата на взаимодействие между популярната култура и операта, което е актуално и необходимо с оглед на очертаването на границите на хибридните културни форми, чието функциониране и разпространение обхваща по-големи аудитории.

Затова и тази работа е актуална, тъй като анализира процеси, които се случват в момента, изследва и открива пресечните точки между два полюса на културния наратив. Елитната опера концентрира усилия в употреба на маркетингови стратегии, за да презентира изкуството пред по-голяма аудитория чрез онлайн медиите.

Цел. Основната цел на настоящата дисертация е да се докаже наличието на солидна взаимовръзка между операта и популярната култура, като се изследват и систематизират специфичните полета на сътрудничество между двете.

Задачи. Формулирани са четири изследователски задачи (с. 5-6), които са изпълнени в логическа последователност във всяка от главите.

Обект и предмет. Обект на научното изследване е оперното изкуство в исторически контекст от неговото възникване до днес, като акцент е поставен върху процесите и явленията, маркиращи полето на взаимодействието му с различните форми на популярната култура през 20 в. Предмет на научното изследване е имиджът на оперното изкуство и на оперните изпълнители в контекста на популярната култура, който е изследван чрез динамичното в исторически план място, което операта заема върху скалата, чиито два противоположни края са маркирани от елитарната и масовата култура, и чрез формите на взаимодействие между двете. Обектът и предметът са дефинирани научно коректно спрямо заглавието на дисертационния труд.

Хипотеза. Операта е несправедливо и необосновано определяна като елитарна и ексклузивна културна форма и запазена територия единствено за ограничен кръг от представители на елитите.

Теза. Изследователската теза предлага идеята за наличие на взаимовръзка между операта и популярната култура. В труда тя е доказана чрез теоретичен и емпиричен подход.

Методология. Теоретичният подход включва преглед на обширна мултидисциплинарна литература, анализ и интерпретация на тезите за разгледаните тематични полета относно елитите и елитизма, противопоставянето на високата култура и популярната култура, пропагандата, възхода на „селебрити“ културата. Този внимателен обзор помага на автора да открие различните гледни точки по темата и да намери пресечните точки между оперното изкуство и популярната култура, както и да посочи трансформациите на имиджа на операта от строго елитарен и ексклузивен в достъпен и разбираем. Емпиричният подход е реализиран чрез два метода – анализ и синтез на конкретни примери на взаимодействие между операта (като музика и изпълнители) от една страна и телевизията, киното и рекламната индустрия от друга, което води до промяна на имиджа на операта. Важно е да се отбележи, че този подход позволява на автора да докаже функционирането на *нова хибридна културна форма*, наречена *медиазирана опера*. Вторият използван метод представлява дълбочинно изследване (*case study*) и сравнение на публичните образи на Енрико Карузо и Лучано Павароти, с което се доказва тезата за способността на операта да генерира знаменитости от световна величина, независимо от поставения ѝ етикет за елитарна изолираност и недостъпност.

Докторантът коректно посочва степента на разработеност на темата, като дава примери с отделни нейни аспекти: темата за елитите, темата за популярната култура, исторически поглед към темата за операта, темата за убеждаващите технологии, темата за имиджа. Посочва, че на тази изследователска основа дисертацията надгражда като идентифицира взаимовръзките и осигурява интердисциплинарен подход. Бих добавила, че в труда се демонстрира умение за установяване на оригинална научна тема за изследване, която по този начин не знам да е разработвана. Отлично е формулиран доводът за актуалността на темата, където се посочва топлата връзка между операта, считана за елитарно дистанцирана, и популярната култура, а именно в подбора на сюжети като любов, ревност, омраза, отмъщение, възмездие, които виждаме, че успешно работят като послания към масовата аудитория. Така зададено описанието на нуждата от изследване на трансформациите на високото изкуство, каналите, аудиторията и комуникационните подходи при представяне на операта и нейните

знакови изпълнители предполага и написването на иновативен труд с достатъчно приноси моменти.

Използван е интердисциплинарен подход – исторически, социологически, икономически, политически, комуникационен контекст. Коректно са разгледани ключови автори от различни научни области, но релевантни към изследваната тема.

В първа глава теорията за елитите е разгледана чрез автори като Парето, Веблен, Моска, Милс, Михелс, Дарендорф, Ямокоски, Дубров, Хартман, Бурдийо, Петров, ДиМаджо, Ортега-и-Гасет, Адорно, Морен и др. Литературата обхваща темите за елита и прави релация с темите за класа и статус по отношение на културните вкусове и за популярната култура. Проследени са тенденции и дебати по отношение на тезите на различни автори относно елита и високото изкуство. Понятийният апарат е изяснен подробно.

Втора глава се фокусира върху периодите на елитарна отдалеченост и близост до популярната култура, които са разгледани през призмата на историята на възникването и развитието на операта. В самото си начало операта е смесвала културни форми – след дълъг период на нарочно затваряне и създаване на собствени кодове в наши дни прави преход отново към съвместяване на елитното и популярното. Ретроспекцията е важна, тъй като показва етапите на сближаване и раздалечаване на операта с популярната култура. Историческият прочит позволява да се стигне до важни изводи и да се изведе като научен принос появата на нова хибридна култура.

Друг ретроспективен поглед е отправен към понятието пропаганда. Това е необходимо (и авторът се е справил отлично), за да се посочат символните характеристики и емоционалната цел на пропагандните техники, употребявани за въздействие чрез изкуството. Пропагандната стойност на музиката е посочена чрез примери с автори и периоди и е счтена за „ефективна и силно въздействаща техника за пропаганда в подкрепа на различни политически, религиозни и идеологически идеи и доктрини“ (с. 68). Музиката е разгледана като емоционално послание, което притежава инструмента да въздейства върху качеството на преценките и процеса на взимане на решения (в исторически план има достатъчно примери в това отношение, а авторът препраща и към извори като Библията и историята с Йерихонските тръби; или „Марсилезата“ и „Интернационалът“ като стимул за обединение на общността).

Трета глава разглежда завръщането на операта като част от популярната култура. Размиването на границите между високо и масово изкуство авторът обяснява с експоненциалното увеличаване на достъпността до различните форми на прекарване на свободното време в западния свят, както и с технологичния напредък. Операта се възползва от медийните технологии последователно – грамофон, кино, радио, телевизия, сега вече и от възможностите на културния софтуер и онлайн медиите. Съгласна съм с твърдението, че съвременните технологии „помагат на операта да се преобрази, особено по отношение на нейния имидж и достъпност“. Като резултат от сътрудничеството „оперната музика е буквално навсякъде и е органически вплетена в редица аспекти на популярната култура – от телевизията и киното през рекламата и поп музиката до модата и футбола“ (с. 99). Взаимоотношенията между операта и медиите са разгледани като партньорство от полза за двете страни. Голямата сила на това сътрудничество може да се види във възможността представления и изпълнители да живеят вечно и културният капитал да се предава на следващи поколения. Улеснява се достъпът до това изкуство, не е за пренебрегване също финансовият аспект от сътрудничеството и нарасналата популярност.

Посочени са примери като възлагане на написване на опера за телевизионно излъчване, пряко излъчване или на запис на оперни представления и др. По този начин е проправен пътят и за популяризиране на лица от жанра – Лучано Павароти, Пласидо Доминго, Джоан Съдърланд, Рене Флеминг, Мерилин Хорн, Шерил Милнс, Мирела Френи, Пиеро Капучили и др.

В същото време са изредени и възможните причини за притеснение относно влиянието на съвременните дигитални технологии върху оперното изкуство. Като важен проблем се очертава полюсното различие на същността на операта и новата дигитална среда. Докато операта е дълго произведение на чужд език, изисква интелектуален ангажимент, то новата среда за разпространение предполага кратки форми и въвличане в неангажиращо забавление.

В тази глава присъства един от основните автори приноси: дефинираната нова хибридна култура форма е описана като функционираща извън ограничението на оперния театър, която е едновременно популярна и достъпна, но и създаваща усещане за елитарност и общуване с “високата култура”. Тя на практика утвърждава оперната

музика като част от медийната среда от началото на 20 в. до днес и този извод дава основание на автора да я нарече *медиазирана опера*.

Четвърта глава се занимава със ситуирането на оперните изпълнители като знаменитости. Терминът в повечето случаи има негативен нюанс по отношение на съдържанието – знаменитостите в повечето случаи притежават звезден статут не поради талант, интелигентност, принос към обществото. В тази глава много на място е въведено и понятието от теория на масовата комуникация – лидер на мнение, тъй като то има пряко отношение към темата на труда. Тази гледна точка помага на автора да проследи доколко лидерите на мнение могат да бъдат идентифицирани със знаменитости в съвременното звучене. Това помага да се стигне до изводи относно възприятията на аудиторията – дали те са променени във възприемането на публичните личности. Тук чрез анализ на примери успешно се доказва тезата за разминаване на границите и взаимно проникване на високото и популярното изкуство.

2. Оценка на публикациите

Посочени са три публикации по темата на дисертационния труд: (1) „Музиката като инструмент за национална и идеологическа пропаганда“ (2016), (2) „Влиянието на медиите и свободата на словото върху персоналния имидж. Или има ли оперни звезди днес?“ (2017), (3) „Операта – елитарно изкуство в популярната култура“ (2018).

3. Оценка на автореферата

Авторефератът е изпълнен съгласно изискванията и коректно синтезира дисертационния труд.

Посочени са 5 научни приноса, в които присъстват научна новост, солидно проучване и идентификация на нова хибридна културна форма, и които напълно приемам.

4. Критични бележки, препоръки и въпроси

Бележките, отправени на вътрешната защита, са отразени в труда. Едната препоръка бе дали идентифицираната нова хибридна култура може да бъде конкретизирана – това е направено от докторанта и изведено като принос.

Изпълнена е и другата препоръка – за извеждане на изводи след всяка глава.

Препоръката ми е трудът да бъде издаден.

Моят въпрос е: отварянето на социалните граници ще направи ли наистина операта популярно и търсено изкуство, ако съвременната аудитория не успее да възприеме пълноценно в интелектуален и емоционален смисъл този вид изкуство?

5. Заключение

Петя Параловска е дефинирала оригинален научен проблем и го е разработила логически и аргументирано, използвайки интердисциплинарен изследователски подход за получаване на важни за теорията и практиката резултати. Резултатът е стойностен текст, който ще представлява интерес за широка аудитория. Поради това ще дам своя положителен глас за присъждането на образователната и научна степен „доктор” на Петя Анастасова Параловска за труда ѝ „Оперното изкуство и неговият имидж в контекста на популярната култура“ по научна специалност в СУ 3.5. Обществени комуникации и информационни науки (Журналистика – Изграждане на имидж)

25.07.2019

доц. д-р Стела Ангова